УДК: 343.347:502(497.11)(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 24 (2025)
Год XXIV, бр. 92, стр. 47–61
Изворни научни рад
Рад примљен 29. 7. 2025. године
Рад одобрен 22. 9. 2025. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2025.24.92.3
CC BY-SA 4.0

ЕКОЛОШКА КРИВИЧНА ДЕЛА У ДОМАЋЕМ ПРАВУ И ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Ратомир АНТОНОВИЋ[*]

Апстракт: Основни проблем који се у овом раду разматра јесте еколошки криминалитет, који је у последње време у порасту како у Европској унији (ЕУ), тако и у Републици Србији. На домаћем терену посебан проблем еколошког криминалитета огледа се у делима шумске крађе, која се дешавају у граничном појасу са Косовом и Метохијом. Овакво некоректно поступање према животној средини доводило је и до обрачуна између извршилаца ових кривичних дела и локалног становништва, што је производило квалификоване последице. Супротстављање еколошком криминалу стога претпоставља предузимање строжијих мера превенције и санкционисања извршилаца, што је демонстрирано на анализи кривичног дела шумске крађе, код којег се уочава далеко већи безбедносно-правни ризик него наступање материјалне штете. Са еколошког становишта, ова врста кривичних дела повлачи значајне последице на плану животне средине, због чега је важно на време обратити пажњу на предупређење оваквих штетних делатности.

Кључне речи: Србија, еколошка кривична дела, шумска крађа, Европско законодавство.

[*] Институт за српску културу, Приштина – Лепосавић. E-mail: antonovicr@gmail.com. ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-9134-6346

1) УВОД

Зелени климатски договор представља стратегију ЕУ којом се жели постићи климатска неутралност и модернизација на нивоу држава чланица. Циљ договора је да се успостави модерна и ефикасна привреда ЕУ, уз максимално смањење емисије штетних гасова и загађења животне средине.[1] ЕУ интензивно ради на циљевима постизања еколошке неутралности са роком до 2050. године, а постизање овог циља се квантификује успехом смањења ефекта „стаклене баште". Развој и подстицање одрживе привреде остварiће се кроз циркуларну економију и са максималним смањењем производње отпада и загађења. Да би се Зелени климатски договор постигао, неопходно је заштити угрожене биљне и животињске врсте. Биљне врсте постају угрожене услед неконтролисане експлоатације, а неретко се експлоатација врши противзаконито и на местима где би морала бити строго забрањена. На нивоу ЕУ постоји „Црвена књига" у којој су побројане све ретке биљне врсте. У Републици Србији у угрожене биљне врсте убрајају се: Панчићева оморика, Тиса, Молика, Степски божур, Гороцвет, Зеленичје, Росуља, Саса, Рунолист, Жута линцура, Госпина папучица, Шумска бреберина, Бели локвањ, Жути локвањ, Златни љиљан, Ковиље, Српска лала, Коцкавица дегенова, Српска рамонда, Јагорчевина и Веприна. Према „Црвеној књизи", у Србији постоје биљне врсте које су трајно нестале. То су Крагујевачки слез, Врањски слез, Моравски орашак и Бесчекињаста удовичица.[2] Зелени климатски договор практично предвиђа потпуну алтернацију фосилних горива енергијом из обновљивих извора – попут соларне енергије, енергије ветра, биогорива, хидроенергије и сл. Промена животних навика људи, која би подразумевала коришћење бицикала, више пешачења и употребу јавног превоза, допринела би смањењу употребе моторних возила, што би такође дало добре резултате у погледу заштите животне средине. Пољопривредна производња такође треба да буде сведена на органску производњу, без употребе пестицида и хербицида, чиме би се подигао квалитет пољопривредних производа и смањило загађење животне средине. На крају, да би овај договор имао бољу и адекватнију примену, потребна су финансијска стимулативна средства која би државе

[1] Лазар Ожеговић, Татјана Вучуревић, Сандра Брканлић, „Екологија – стуб одрживог развоја", *Европско законодавство,* 2012, бр. 41, стр. 47.

[2] Завод за заштиту природе Србије. Интернет: https://zzps.rs/, 10. 7. 2025.

чланице ЕУ требало да обезбеде ради подстицања еколошки одговорнијег живота и понашања људи.

2) ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛ

Право Републике Србије

Кривични законик Републике Србије у глави 24. садржи кривична дела против животне средине.[3] Српски законодавац је инкриминисао следеће радње: загађење животне средине (члан 260), непредузимање мера заштите животне средине (члан 261), противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења који загађују животну средину (члан 262), оштећење објекта и уређаја за заштиту животне средине (члан 263), оштећење животне средине (члан 264), уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићених природних добара (члан 265), уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја (члан 266), недозвољена изградња нуклеарних постројења (члан 267), повреда права на информисање о стању животне средине (члан 268), убијање и злостављање животиња (члан 269), преношење заразних болести код животиња и биљака (члан 270), несавесно пружање ветеринарске помоћи (члан 271), производња штетних средстава за лечење животиња (члан 272), загађење хране и воде за исхрану, односно напајање животиња (члан 273), пустошење шума (члан 274), шумска крађа (члан 275), незаконит лов (члан 276) и незаконит риболов (члан 277). Предмат интересовања овог рада јесу два кривична дела: пустошење шума и шумска крађа. Кривично дело пустошења шума чини лице које, супротно наредбама и прописима, врши сечу и крчење шума, оштећује стабла или на други начин пустоши шуму. Такође, радња дела се врши обарањем једног или више стабала у парку, дрвореду или тамо где сеча није дозвољена. Запрећена казна затвора за овај основни облик кривичног дела износи новчану казну или казну затвора до једне године. Квалификовани облик овог кривичног дела постоји кад се радња из основног облика изврши у заштићеној шуми, националном парку или шуми посебне намене. Предвиђена казна затвора износи од три месеца до три године. Кривично дело шумске крађе постоји

[3] „Кривични законик Републике Србије“, *Службени гласник РС,* број 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024.

кад неко лице обори у шуми или парку једно или више стабала, а количина оборених стабала превазилази један кубни метар. Предвиђена је или новчана казна или казна затвора у распону до једне године. Квалификовани облик постоји уколико постоји намера да се оборена стабла у количини већој од пет кубних метара прода и уколико је дело почињено у заштићеној шуми, националном парку или шуми са посебном наменом. За овај облик кривичног дела је предвиђена или новчана казна или казна затвора до три године. И сам покушај овог кривичног дела је кажњив. Основ разликовања ова два кривична дела је у количини посеченог стабла, као и у настојању да се од посеченог стабла прибави противправна имовинска добит. Код кривичног дела пустошења шуме не спомиње се количина оборених стабала, као ни намера да се иста продају другом лицу ради придобијања противправне имовинске користи. Код кривичног дела шумске крађе јасно је прецизирана количина посечених стабала, и код основног, као и код квалификованог облика дела. Такође, као битно обележје овог кривичног дела јесте намера да се посечена стабла продају и да се прибави противправна имовинска добит. У случају крчења шума, извршилац дела шуме сече не ради стицања противправне имовинске добити, већ његови мотиви за постојање кривичног дела нису релевантни. Код шумске крађе мотив је стицање противправне имовинске добити. Проблемом пустошења шума бави се и Закон о шумама, који пустошење дефинише као противправну радњу којом се слаби плодност шумског земљишта и тиме доводи у опасност или онемогућава трајност шумске производње и гајење шума на одређеном поднебљу. Оваквим радњама угрожава се опстанак шума и доводи у питање њихова општекорисна функција, као што је закоровљавање, спирање и одношење земљишта услед воде или ветра и томе слично.[4]

О проблему пустошења шума законодавац говори и у контексту мера за очување шума, где се, између осталог, наводи да је једна од предвиђених мера управо спречавање радњи пустошења шума. С циљем санирања последица након пустошења шума, али не само услед пустошења већ и услед шумских пожара и других природних непогода, сопственик или

[4] „Закон о шумама“, *Службени гласник РС,* број 30/2010, 93/2012, 89/2015 и 95/2018. Никола Пауновић, „Кривичноправни и виктимолошки аспекти еколошких кривичних дела у Републици Србији“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања,* Институ за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2017, стр. 89.

корисник шуме дужни су да изврше пошумљавање и подмлађивање оштећених делова шума. Такође, пустошење шума није кажњиво само Кривичним закоником већ и Законом о шумама, те је за ову радњу запрећена новчана казна у распону од 300.000 до три милиона динара. За потребе израде овог рада, аутор је консултовао судску праксу за територију Републике Србије, те дошао до статистичких података о извршеним кривичним делима против животне средине за претходне три године (2021, 2022. и 2023. годину). Конкретно, обрађене су територије основних судова у Сремској Митровици, Шапцу, Суботици, Зрењанину, Кикинди, Сомбору, Лозници и Новом Саду. Подаци су преузети са портала судова Србије и на основу јавно доступних информација о значаја. На подручју Основног суда у Сремској Митровици забележен је један случај извршења кривичног дела из члана 265. Кривичног законика Србије – уношења, оштећења, изношења у иностранство и уношења у Србију заштићеног природног добра. Извршилац дела је осуђен на условну казну. На подручју овог суда извршено је седам кривичних дела из члана 275. Кривичног законика Србије – шумске крађе. Пет поступака су окончани осуђујућом пресудом, један је обустављен, док један још увек траје. Лица су осуђена условном осудом, односно једном новчаном казном. На подручју Основног суда у Шапцу, вођен је један поступак због извршења кривичног дела из члана 266. Кривичног законика Републике Србије – уношење опасних материја у Републику Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја. Вођена су три поступка због кривичног дела из члана 269. – убијања и злостављања животиња. У два поступка изречена је условна осуда, а у једном новчана казна. У трећем поступку једно лице је првостепено ослобођено одговорности, те је предмет упућен на други степен. За кривично дело из члана из члана 274. Кривичног законика – пустошење шума, такође су вођена три поступка, у којима су изречене две осуђујуће условне пресуде, а у једном предмету је закључен споразум о признању те је изречена новчана казна. Кривично дело шумске крађе из члана 275. Кривичног законика је најбројније. Регистровано је чак 33 случаја, од чега је седам још увек у току, у три случаја је дошло до одбацивања оптужбе, а у седам случаја је дошло до споразумног признавања кривице. У осталим случајевима, донесене су осуђујуће пресуде. Такође, вођена су четири поступка због кривичног дела из члана 276. Кривичног законика – незаконит лов, као и један поступак због кривичног дела из члана 277. – незаконит риболов. На подручју Основног суда у Суботици регистрован је један случај извршења кривичног дела из

члана 265. Кривичног законика Републике Србије – уништења, оштећења, изношења у иностранство и уношења у Србију заштићеног природног добра, а исход поступка је осуђујућа пресуда у трајању од десет месеци уз изрицање мере безбедности одузимања предмета. Због кривичног дела из члана 269. Кривичног законика – убијања и злостављања животиња, вођена су два поступка. Један је још увек у току, док је други окончан осуђујућом пресудом, уз изрицање новчане казне. На подручју Вишег суда у Зрењанину, односно Основног суда у Новом Бечеју, забележен је један случај кривичног дела убијања и злостављања животиња из члана 269. Кривичног законика Републике Србије. Кривично дело шумске крађе из члана 275. регистровано је у 15 случајева, а њих 14 је окончано осуђујућом пресудом, док је у једном случају дошло до одбијања оптужбе. Вођен је и један поступак због кривичног дела из члана 277. – незаконит риболов. На подручју Основног суда у Кикинди вођена су два поступка у вези са кривичним делом уношења опасних материја у Србију и недозвољеног прерађивања, одлагања и складиштења опасних материја из члана 266. Кривичног законика. Поступци су окончани осуђујућим пресудама. Вођен је један поступак због извршења кривичног дела из члана 277. Кривичног законика – незаконит риболов. Највише поступака, укупно 11, вођено је због кривичног дела шумске крађе из члана 275. Кривичног законика и ту је изречено највише осуђујућих пресуда, од тога четири казне затвора, пет условних казни, док су остале биле новчане казне. Основни суд у Сомбору имао је три случаја за кривично дело из члана 269. Кривичног законика – убијања и злостављања животиња, који су окончани осуђујућим пресудама. Вођено је 12 поступака због кривичног дела шумске крађе из члана 275. Кривичног законика, од чега је суд донео ослобађајућу пресуду само у једном, а осуђујућу пресуду у осталим предметима. Два поступка су вођена због кривичног дела незаконитог лова из члана 276. Кривичног законика, док је само један поступак вођен због кривичног дела незаконитог риболова из члана 277. Кривичног законика Републике Србије. На подручју Основног суда у Лозници преовлађивала су кривична дела шумске крађе из члана 275. Кривичног законика, која су била предмет чак 41 судског поступка, док су само два поступка вођена у вези са кривичним делом незаконитог лова из члана 276. Кривичног законика. Један поступак је вођен због кривичног дела из члана 274. Кривичног законика – пустошење шума. Пред Основним судом у Новом Саду вођена су два поступка за кривично дело недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја из члана 266. Кривичног законика Републике Србије, у

пет случајева је вођен поступак за кривично дело убијања и злостављања животиња из члана 269. Кривичног законика. За кривично дело незаконитог лова из члана 276. Кривичног законика вођена су два поступка. Као и у пракси осталих судова, највише поступака је вођено у вези са кривичним делом шумске крађе из члана 275. Кривичног законика – укупно десет.[5] На југу Србије, у административном пограничном потезу са Косовом и Метохијом, шумске крађе представљају перманентну опасност и безбедносни ризик по локлано становништво, али и шумске површине. Посебно су на мети куршумлијске шуме и мештани куршумлијских насеља, која гравитирају ка Косову и Метохији. Извршиоци кривичног дела шумске крађе претежно су Албанци који долазе из јужне покрајине са намером извршења овог кривичног дела. Они су притом наоружани и врло агресивни, па је опасност од њиховог понашања знатно већа и надмашује саму тежину и значај кривичног дела шумске крађе.

Право Европске уније

На нивоу ЕУ интересовање за еколошким криминалитетом почиње да се буди још почетком осамдесетих година прошлог века. Савет Европе је 1998. године усвојио Конвенцију о заштити животне средине, којом је предвиђено да све државе чланице, у оквиру својих националних законодавстава, инкорпорирају еколошка кривична дела извршена умишљајно или нехатно, а којима се проузрокује трајна штета по квалитет животне средине – воде, ваздуха, земљишта, животињског и биљног света – и која могу изазвати тешке последице, па и смрт код људи. Конвенција о заштити животне средине ЕУ представљала је значајан искорак по питању инкриминације еколошких кривичних дела на простору Европе, али проблем је био у врло слабом одзиву европских земаља да Конвенцију ратификују и примене. Тачније, тринаест земаља је ратификовало, али ниједна није потписала, што је практично значило да је она представљала „мртво слово на папиру“ и као таква није могла бити примењена. ЕУ је разрадила механизме једнообразне примене кривичноправних мера против извршилаца еколошких кривичних дела, што се показало као веома добро, с обзиром на прекогранични карактер ових кривичних дела

[5] Мирослав Алимпић, „Кривична дела против животне средине“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине,* Нови Сад, 2022, стр. 1325.

и велику потребу за међународном сарадњом.[6] Тај интернационални карактер ових кривичних дела представљао је озбиљан проблем код истражних радњи, али и код примене казнених мера. Национални капацитети држава нису били довољни и ефикасни да могу да одговоре изазовима ове врсте кривичних дела. Начини остваривања еколошке заштите на простору ЕУ морају се спроводити кроз више различитих нивоа, при чему кривичноправни инструменти доприносе имплементацији „зелене политике" ЕУ и то кроз очување, заштиту и унапређење квалитета заштите животне средине, заштите здравља људи кроз адекватно и рационално искоришћавање природних ресурса.[7] Примена кривичноправних мера из области еколошког криминалитета мора бити поверена стручним и компетентним органима. Усклађеност свих кривичноправних одредаба на нивоу земаља чланица ЕУ представља саставни део процеса законске хармонизације, која је базирана на идеји уједначеног поступања код одређених правних питања. У конкретном случају, када је реч о кривичноправној материји и кривичноправном поступку, она није у надлежности поступања ЕУ. Међутим, ЕУ има надлежност у погледу ефикасности и адекватности поступања у случајевима настанка еколошког криминала, као и у примени мера које служе заштити животне средине, како би се оне имплементирале на што бољи и прикладнији начин. Управо, у прилог изнесеном, ЕУ је усвојила Декларацију 2008/99/ЕЗ познату под називом „Декларација о заштити животне средине путем кривичног законодавства".[8]

Доношење поменуте Декларације уследило је као природан процес, с обзиром на постојање проблема усаглашености у механизама кривичног права који постоје на нивоима националних законодавстава у погледу превенције еколошког криминала. Такође, њеном доношењу допринели су и проблеми дисфункционалности на територији ЕУ по питању

---

[6] Јелена Костић, „Стандарди ЕУ у области кривичноправне заштите животне средине", *Европско законодавство,* 2025, бр. 89, стр. 166.

[7] Љубо Пејановић, Милорад Бејатовић, Гордана Бејатовић, „Проблеми спречавања и сузбијања еколошког криминалитета, са посебним освртом на нормативна решења у комунитарном праву ЕУ", *Европско законодавство,* 2012, бр. 41, стр. 320.

[8] "Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on the protection of the environment through criminal law", *OJ* L 328, 6. 12. 2008.

механизама међусобне правне помоћи на релацији држава чланица. Проблем је постојао и код неуједначеног система санкција и поступања са извршиоцима еколошких кривичних дела. Неке државе су карактерисале изразито благе санкције, које нису давале жељене ефекете из аспекта индивидуалне и генералне превенције, те је и стопа рецидивизма била екстремно висока.[9] И сама Директива по питању примене кривичних санкција није била најдореченија, јер није постојала јасна обавеза на страни сваке државе чланице ЕУ да у своје национално законодавство интегрише санкционисање сваке од инкриминисаних радњи, већ је само промовисала минималне стандарде. Непосредно након ове Декларације на правну снагу ступила је Штокхолмска конвенција о дуготрајним загађујућим органским материјама, која је донесена још 2001. године, потом Кјото протокол о смањењу емисије штетних гасова, који је ступио на снагу 2005. године, Директива о стратешкој процени утицаја на животну средину, Директива о поступању јавности информацијама из области животне средине, Директива о учешћу јавности у одлучивању о питањима која се тичу животне средине, Директива Европског парламента и Савета Европе о одговорности за еколошку штету у вези са заштитом и отклањањем штете, Директива о установљавању инфраструктуре за просторне информације у Европској заједници, Уредба о Европској агенцији за животну средину и друге, које се посредно или непосредно баве питањем еколошког криминала.[10]

Кад се конкретно реч о кривичном делу шумске крађе, оно у земљама ЕУ у последње време постаје све заступљенији. Немачка је држава која се са овим видом еколошког криминала сусреће највише. Случајеви шумске крађе значајно су се повећали и у Источном Холштајну. Фокус је на шуме које припадају шуми Додауер. Она се протеже кроз општине Еутин, Маленте и Босау. Недавно је више пута крадено дрво које је било сложено у гомиле у шуми, припремљено за транспорт и даљу продају. Власници су заправо желели да од њега направе огревно дрво и већ су га платили. Недавно је из шуме Додауер незаконито уклоњено 100 кубних метара огревног дрвета, које је припадало власницима приватних пећи. Дрво је

[9] Ратомир Антоновић, „Повратништво у европским пенолошким системима“, *Европско законодавство*, 2023, бр. 83, стр. 49.

[10] Сања Јелисавац-Трошић, Јасмина Субић, „Кривично-правна заштита животне средине у Републици Србији и Европској унији“, *Европско законодавство,* 2015, бр, 54, стр. 232.

нестало без трага – ништа није остало осим пиљевине, према исказима сведока. Купци су већ платили 45 евра по кубном метру надлежном шумару. Жртвама крађе саветовано је да поднесу полицијску пријаву. Међутим, генерално је веома тешко пронаћи починиоце. Иначе, запрећене казне за ово кривично дело у Немачкој су врло високе и крећу се и до 100 хиљада евра.[11] Такође, и у Француској је крађа дрвета у шумама, посебно у приватним, све већи проблем у који су умешане организоване криминалне мреже. Крађе су често усмерене на вредно дрвеће, попут храста, а власници шума су посебно погођени, еколошки, економски и психолошки. „Франсилва", шумарско удружење, подигло је свест о размерама овог феномена и покренуло хитну телефонску линију за пријављивање крађа и превара. Ова врста криминалитета у Француској је у озбиљном порасту. Оно што посебно карактерише овакву врсту криминала у овој европској држави је што иза ње стоје организоване криминалне групе, које се у оквиру свог криминалног рада баве само овом врстом кривичних дела. Противправна имовинска добит, коју они стекну од овог криминалног деловања, врло је висока, јер су се фокусирали само на вредна огревна дрва. Како су у Француској шумске површине претежно у приватној својини, тако се на страни оштећених појављују физичка лица која штету пријављују у све већем обиму. Како би се овај проблем предупредио, саветује се подизање контролних и превентивних активности на виши ниво. Једна од тих мера је активна телефонска линија преко које се може благовремено дојавити сваки облик овакве крађе. Следећи корак је благовремено обавештавање власника шума о насталој шумској крађи. И сама Француска, преко својих полицијских служби и патрола, мора да организује боље праћење стања и предупређивање ове врсте кривичних дела. Мађарска је тек 2012. године увела ово кривично дело у своје законодавство. Оно се формулише као кривично дело „незаконите сече дрвећа у шуми". Статистика крађа почињених незаконитом сечом шума, како је дефинисано у члану 370. Кривичног законика Мађарске за период од 1. јула 2013. до 1. јануара 2018. године је следећа: У 2013. години – на полугодишњем нивоу у Мађарској се догодило 179 таквих кривичних дела. У 2014. години овај број се значајно повећао: регистровано је 1.129 случајева. У 2015. години 974, у 2016. години 922, а у 2017. години

[11] Jorg Dittmann, "Wirtschaftliche Situation bedingt den Stellenwert der Umwelt: Einstellungen zur Umwelt in Deutschland und Europa" *Informationsdienst Soziale Indikatoren,* 2015, No. 36, pp. 12–15.

забележено је 833 таква кривична дела. Што се тиче територијалне расподеле, две жупаније предњаче из године у годину: у испитиваним годинама, жупанија Боршод-Абауј-Земплен је увек била прва (214 у 2017. години), док је Саболч-Сатмар-Берег била друга (183 у 2017. години). Међутим, најмање таквих злочина регистровано је из године у годину у Будимпешти (5 у 2017. години), Ђер-Мошон-Шопрону (4 у 2017. години), Вашу (4 у 2017. години) и Чонградској жупанији (5 у 2017. години). Испитујући слику из перспективе починилаца, може се рећи да су млади пунолетни (18–24 године) и одрасли (25–59) починили 70–80% испитиваних кривичних дела, а малолетници су чинили 10–20%. Међу децом (0–13) и старијим особама (60+) налази се мало починилаца: њихова криминалност је типична за водеће округе и средњи распон, а чак и у тим областима број почињених дела креће се између 0–5% у поређењу са свим испитаним злочинима.[12] Као и Мађарска, Бугарска се сусреће са проблемом илегалне трговине дрвета, до које је дошло због све интензивније шумске крађе. Грађани Бугарске се све чешће питају – да ли неко чува њихове шуме од илегалне сече? Административна агенција за шумарство, као и регионалне дирекције за шуме, послују са државним шумским газдинствима. У самим шумама бригу о реду и старању о сечи врше шумари, које именују општинске управе. Делатност обављања сече у шуми и обављања вађења дрвета је регулисана и могу је обављати само овлашћена лица. Када се посумња на неправилности, контролни органи могу захтевати проверу издате дозволе за сечу, као и личних докумената лица ради утврђивања њиховог идентитета. Уколико се идентификација одбије, могу присилно одвести прекршиоце са неутврђеним идентитетом у најближе регионално одељење Министарства унутрашњих послова и издати налог за прекршај. Уколико се законити налог одбије, контролни органи могу употребити физичку силу и помоћна средства, као и задржати прекршиоца, при чему одмах обавештавају надлежне полицијске органе и састављају записник у којем се описују околности задржавања лица. Да би „ухватили" прекршиоце приликом уклањања већ посечених стабала из шумских подручја и њиховог транспорта до нерегулисаних складишта за складиштење дрвета, шумски инспектори такође имају право да: користе моторна возила са посебним режимом саобраћаја (на пример, имају упаљену сигналну лампу на аутомобилу); заустављају возила која превозе

[12] Sandor Madai, "Az erdoben jogellenes fakivagassal elkovetett lopas egyes jogalkalmazasi kerdesei", *Szackikk Adatbazis,* Magyar Jog, Budapest, 2018, p. 128.

дрвне и недрвне шумске производе ради провере њиховог порекла итд. Ради спровођења контролних активности могу се изградити шумски контролни пунктови за проверу легалног порекла транспортованог дрвета, дивљачи и других недрвних шумских производа. Када постоје докази о почињеном кривичном делу крађе шума, шумари морају одмах да га пријаве Министарству унутрашњих послова. Запослени у Министарству унутрашњих послова пружају помоћ шумским инспекторима ради потпуног откривања кривичног дела и спровођења кривичног гоњења против прекршилаца. Након „хватања" прекршилаца постоје два начина кажњавања, у зависности од природе почињеног дела и података утврђених током случаја. Они се или доводе под прекршајну или кривичну одговорност, јер по закону нико не може бити кажњен два пута за исто незаконито понашање. Административна казна за сечу, превоз, утовар, транспорт, истовар, набавку, складиштење и прераду дрвета без дозволе предвиђена је законом новчаном казном од 50 до 3.000 лева, када, на пример, лице оде у шуму да сече дрва за огрев. Ако се незаконите радње спроводе на организован начин, пример за то су трговци који обављају незакониту продају дрвета, казна је имовинска санкција у износу од 100 до 5.000 лева. Када се утврди прекршај, запослени у контролним органима доносе акт којим се утврђује прекршај. То су запослени у Извршној агенцији за шумарство и њеним структурама, запослени у Државној агенцији за шумарство, Државној агенцији за шумарство и у обученим и експерименталним шумским газдинствима, које су овластили градоначелници, заменици градоначелника, државни службеници Министарства пољопривреде које је овластио министар. На основу тога, руководилац надлежног контролног органа издаје кривично решење у којем се наводи врста и висина казне. Запослени у шумарству имају овлашћење да задрже предмете – предмет прекршаја (дрвеће или њихове делове), као и предмете који су коришћени за њихово извршење (секире, тестере за дрво итд.). Ако се прекршај понови у року од годину дана од ступања на снагу кривичног решења, новчана казна или имовинска санкција се утростручује. Спровођење кривичног гоњења према закону обухвата радње сакупљања, вађења, транспорта дрвећа без дозволе или одступања од издате дозволе, као и скривање, складиштење, прераду дрвета које је посекло друго лице, а што се третира такође као кривично дело. Дело је кажњиво затвором до шест година и новчаном казном од 1000 до 20.000 лева. Уништавање или оштећење шумског дрвећа и било којих шумских усева такође је кривично дело. Кажњиво је затвором до две

године или условном казном, као и новчаном казном од 100 до 300 лева, а у посебно тешким случајевима – затвором до пет година. Кад се сматра да постоје довољни докази да се почињено дело правно квалификује за кривично дело, орган који је утврдио прекршај пријавиће исти тужилаштву. Процена се врши на основу економске вредности предмета прекршаја, као и степена јавне опасности дела, на пример када оно доведе до уништења шумског екосистема.[13]

4) ИЗВОРИ

Алимпић, Мирослав, „Кривична дела против животне средине“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине,* Нови Сад, 2022.

Антоновић, Ратомир (2023), „Повратништво у европским пенолошким системима“, *Европско законодавство* број 83, 2023.

Dittmann, Jorg, "Wirtschaftliche Situation bedingt den Stellenwert der Umwelt: Einstellungen zur Umwelt in Deutschland und Europa", *Informationsdienst Soziale Indikatoren*, 2016.

Јелисавац-Трошић, Сања, Субић, Јасмина, „Кривично-правна заштита животне средине у Републици Србији и Европској унији“, *Европско законодавство,* 2015, бр. 54.

Костић, Јелена, „Стандарди ЕУ у области кривичноправне заштите животне средине“, *Европско законодавство,* 2025, бр. 89.

„Кривични законик Републике Србије“, *Службени гласник РС,* број 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024).

Лазаров, Иван, „Проучаване на застрахователните продукти, ползвани от държавните горски предприятия в България“, *Управление и устоичиво развитие,* 2018, бр. 6.

Madai, Sandor, "Az erdoben jogellenes fakivagassal elkovetett lopas egyes jogalkalmazasi kerdesei", *Szackikk Adatbazis,* Magyar Jog, Budapest, 2018.

Ожеговић, Лазар, Вучуревић, Татјана, Брканлић, Сандра, „Екологија – стуб одрживог развоја“, *Европско законодавство,* 2012, бр. 41.

Пауновић, Никола, „Кривичноправни и виктимолошки аспекти еколошких кривичних дела у Републици Србији“, *Зборник Института за*

[13] Иван Лазаров, „Проучаване на застрахователните продукти, ползвани от държавните горски предприятия в България“, *Управление и устоичиво развитие,* 2008, бр. 6, стр. 405.

криминолошка и социолошка истраживања, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2017.
Пејановић, Љубо, Бејатовић, Милорад, Бејатовић, Гордана, „Проблеми спречавања и сузбијања еколошког криминалитета, са посебним освртом на нормативна решења у комунитарном праву ЕУ“, *Европско законодавство,* 2012, бр. 41.
„Закон о шумама“, *Службени гласник РС*, број 30/2010, 93/2012, 89/2015 и 95/2018).
Завод за заштиту природе Србије. Интернет: https://zzps.rs/.

5) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Из претходне компаративне анализе произилази да Република Србија, као држава кандидат за приступање ЕУ, треба да усагласи своје унутрашње законодавство са законодавством ЕУ у области заштите животне средине. Посебан акценат мора се дати инкриминацији еколошких кривичних дела са транснационалним карактером. У том смислу, Србија би требало да употпуни свој правни поредак и да примени делотворне мере на унутрашњем правном плану, како би у наредном периоду разрадила одговарајуће механизме потребне за њихову уједначену примену против извршилаца еколошких кривичних дела. Србија треба да ојача националне капацитете како би одговорила савременим изазовима које са собом носи ова врста кривичних дела. То значи и установљавање вишеслојне правне заштите и развој међународне сарадње на спречавању и кажњавању еколошких кривичних дела. То је, уосталом, и један од предуслова за остваривање Зелене агенде и очување и унапређење квалитета животне средине, укључујући и заштиту националних природних ресурса.

ENVIRONMENTAL CRIMES IN DOMESTIC AND EUROPEAN UNION LAW

Ratomir ANTONOVIĆ*

Abstract: The main problem discussed in this paper is environmental crime, which has recently been on the rise, both in the European Union (EU) and in the Republic of Serbia. On the domestic front, a particular aspect of environmental crime is reflected in acts of forest theft occurring in the border zone with Kosovo and Metohija. Such mismanagement of the environment has led to confrontations between the perpetrators of these crimes and the local population, which has produced qualified consequences. Countering environmental crime, therefore, requires the implementation of stricter measures to prevent and punish offenders, as demonstrated by the analysis of the criminal act of forest theft, which poses a much greater security and legal risk than mere material damage. From an environmental perspective, this type of crime has significant environmental consequences, which underscores the importance of timely prevention of such harmful activities.

Keywords: Serbia, environmental crimes, forest theft, European legislation.

* Institute of Serbian Culture, Pristina – Leposavić. E-mail: antonovicr@gmail.com. ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-9134-6346